

De huismus.

Algemeen.

Zelfs mensen die niets met vogels hebben, geven toe geschrokken te zijn van het nieuws dat de huismus hard achteruit gaat in Nederland. Huismussen horen zo bij het straatbeeld dat het zonder hen opeens opvallend steriel is. Nu is het niet zo dat de huismus opeens een bijzondere vogelsoort is geworden. Nog altijd kunnen huismussen op veel plaatsen worden aangetroffen. Hoewel huismussen typische zaadeters zijn, worden de jongen gevoerd met allerlei insecten, welke de noodzakelijke eiwitten voor de groei van de jongen leveren.

Status in Nederland: Jaarvogel, (Zeer) talrijke broedvogel, standvogel.

Familie: Passeriformes

Latijnse naam: *Passer domesticus*

Nederlands: Huismus

Duits: Haussperling

Engels: House Sparrow

Frans: Moineau domestique

Lengte: 15 cm

Vleugellengte: 8 cm.

Gewicht: 30 gram



Ondersoorten en verspreiding

De in Italië, Zuidoost-Frankrijk, Kreta en op Corsica voorkomende Italiaanse mus, *Passer domesticus Italiae* wordt beschouwd als een bastaardras dat ontstaan is door kruising van de huismus en de Spaanse mus. Het natuurlijk verspreidingsgebied van de huismus is Europa, Azië en Noord-Afrika. De huismus heeft zich mogelijk in de prehistorie verspreid door de uitbreiding van de landbouw van de mens te volgen. In Noord-Amerika, Australië en in Nieuw-Zeeland is de huismus tussen 1850 en 1870 bewust op verschillende plaatsen uitgezet. In 1872 werden ze in Buenos Aires uitgezet en in 1953 in Peru. In 1890 werden huismussen in Zuid-Afrika uitgezet.

Voorkomen in Nederland:

Trend en aantal:

Tijdens het uitkomen van de Atlas van de eerste Nederlandse Broedvogels in 1979 broeden er in Nederland 1,5-2 miljoen paar mussen. Tijdens de broedvogel telling in 1998-2000 bleek dat de afname van het aantal broedpaar mussen ten minste 50 % bedroeg.

Door deze enorme afname in een relatief korte tijd kwam de huismus als bedreigde soort op de laatste Rode Lijst van broedvogels terecht. Onlangs is bekend geworden dat het aantal huismus paren ook elders in Europa de laatste jaren is afgenomen. De mogelijke oorzaken voor de achteruitgang van de huismus zijn vooral de vermindering van het voedselaanbod en tekort aan nestgelegenheid.

Uit de nieuwste stad broedvogel tellingen bleek dat de achteruitgang van de Huismus is de afgelopen vijftien jaar tot staan is gekomen. Dit blijkt uit van gegevens van Sovon, die met ruim 750 MUS-tellers stadsvogels monitort.

De huismus is aangetroffen in bijna 95 % van de atlas blokken van de Nederlandse broed vogelgids. Hierdoor behoort de huismus tot de meest verspreide broedvogels van Nederland. De huismus ontbreekt in Rottum, Griend, Maasvlakte en komt niet voor in dichte aaneengesloten bossen op de Veluwe. De huismus komt verder bijna overal algemeen voor. De gesloten bossen op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug vormen het meest markante gat in het verspreidingsgebied van de huismus. Naast deze gebieden waar de huismus ontbreekt zijn er nog enkele grote aan een gesloten natuurgebieden zoals Lauwersmeer, de kwelders van het waddengebied en schorren en duinen waar de mus in zeer lage dichtheden voorkomt. Het voorkomen van de huismus is dan ook voor een groot deel gekoppeld aan menselijke bebouwing. Dun bevolkte gebieden zoals Noord en Oostelijk Groningen en Noordoost Drenthe waar minder dan 150 inwoners per 100 hectare voorkomen is de dichtheid van het aantal huismus broedparen relatief laag. Naast de dichtheid van bevolking/bebouwing blijkt de ouderdom van bebouwing ook invloed heeft op de huismus stand. Hoe ouder de bebouwing hoe hoger het aantal broedparen mussen. Zoals aangegeven is de afname van broedplaatsen, minder nestgelegenheid door renovatie en isolatie van oude woningen, vermindering van het voedselaanbod, minder braakliggende gronden door verdichting stedenbouw en snelle bouwtechnieken en omschakeling van telen, graan naar mais en graanopslag in graansilo's een oorzaak van de sterke achteruitgang van de huismus. Ook de toename van de sperwer, vooral sperwers die in stedelijk gebied broeden hebben zich gespecialiseerd in de jacht op huismussen, en minder aanplanten van conifeer- en ligusterhagen, deze bieden schuil gelegenheid tegen kat en sperwer leidt tot een nog verder geslonken populatie.

Leefwijze

De huismus is een uitgesproken broedvogel van cultuurlandschap. De huismus is van oorsprong een steppebewoner en in de zomermaanden vormen de huismus grote zwermen, die op graanakkers voedsel gaan zoeken. Huismussen nestelen in verschillende holtes en spleten. Ruimtes onder dakpannen, nestkasten, holtes in muren zijn geliefde nestplaatsen.

Ook worden er open nesten in coniferen en klimplanten zoals klimop gemaakt. Holtes worden volgestopt met stro, plantenstengels en de nestkom wordt bekleed met wol, haar en plantenvezels. De man en de pop bouwen het nest, de man is duidelijke actiever en neemt een groot deel van de bouw van het nest op zich. In geschikte broedgebieden kunnen kolonies van een tiental tot wel honderd paren worden gevormd. Van belang is vooral het aanbod van nestgelegenheid. Het ontbreken van voedsel is in ons kruidenarm cultuurlandschap is veelal een beperkende factor voor het voorkomen van huismussen. De huismus is een echte alleseter en het brede voedselspectrum bestaat uit zaden, vruchten, insecten, en menselijk afval.

De broedtijd van de huismus begint begin eind april. Er worden 3 tot 6 eieren gelegd. De eieren zijn wit en of zwak groenachtig en bezet met kleine vlekjes en spikkels in zwartachtige-bruin, purperachtig grijs. De afmeting is 22,5x15,7 mm. De broedduur bedraagt 13 dagen. De jongen zijn vrijwel kaal. De binnenzijde van de bek is roze/geel en de dikke snavelrand is lichtgeel. De jongen verlaten na ongeveer 15 dagen het nest. Gemiddeld worden er drie broedsels groot gebracht.



De cultuur Huismus.

Als elfjarige ving ik regelmatig mussen in de tuin bij mijn ouders die ik soms een tijdje in mijn

vluchten met vinken, sijen, groenlingen en kneuen huisveste. Tot broeden kwam het niet omdat ik voor aanvang van de broedtijd de mussen los liet omdat dat deze door hun onrustige gedrag de overige vogels stoorden in hun broedproces. In het voorjaar van 1986 kwam ik in tijdens het beoordelen van een vergunningaanvraag voor het afschieten van vossen met kunstlicht door de beheerder van de kinderboerderij van de de stichting Sint Bavo te Noordwijkerhout in "in aanraking" met een koppel huismussen waar de man een normale wildkleur was en de pop een bruine mutant. Deze mussen had de beheerder in 1981 gevangen in een kippenhok. Ze waren samen met valk- en grasparkieten in een ruime vlucht met daarin een grootaantal broedblokken gehuisvest. Volgens de beheerder hadden de mussen nooit gebroed. Ondanks dat er geen broedsuccessen waren geweest kon ik ze niet kopen. Na een uur onderhandelen mocht ik de mussen voor een bedrag van honderd gulden meenemen. Ik woonde toen in een bovenwoning aan de Kerkstraat in Noordwijkerhout waar ik een tweetal slaapkamers omgebouwd had als vogelverblijfplaats. In beide kamers had ik zesvluchten gebouwd en een aantal broedkooien waar ik bruine en pastel sijen en kleur afwijkende groenlingen kweekte. Ik heb het koppelmussen in een vlucht geplaatst en hier in een koolmezen nestkast met een iets uitgeboorde nest ingang opgehangen. Ik verwachtte niet dat de vogels snel tot broeden zouden overgaan omdat ze er schuw waren en als ik voor de vluchtstond de pop erg gestrest rond vloog. Tegen alle logica in legde de pop binnen een week haar eerste ei en bracht met succes een nest met 5, 3 en 4 jongen groot. De jongen werden voornamelijk groot gebracht met vliegpoppen en vleesmaden. In het najaar van 1986 heb ik viermannen en tweepoppen ingestuurd op de district T.T. in Noordwijkerhout. Tot mijn teleurstelling behaalde de vogels, ondanks dat zij relatief rustig waren en erg goede t.t. conditie, geen hoge punten. In het najaar heb ik van een professionele huismussen vanger uit Zuid Limburg twee mutant mussen gekregen. In de zeventiger- en tachtiger jaren van de vorige eeuw werd ter voorkoming van vraatschade en bevuiling van graangewassen in Zuid Limburg nog mussen gevangen met mistnetten door mussenvangers in dienst van de provincie of het ministerie van Landbouw en Visserij.

Ik verleende in die tijd de vangvergunning en was verantwoordelijk voor de registratie van het aantal gevangen huismussen. Elk jaar werden er een tiental huismutanten gevangen waar ik er in het najaar van 1986 twee van heb gekregen. Beide vogels waren poppen. Een pastel kleurige en ik meen een phaeo koppelde ik aan twee jongen eigenkweek split bruine mannen. In de winter en het vroege voorjaar van 1987 besteedde ik minder tijd aan mijn

vogels dan normaal. Dit omdat ik veel marathons op natuur- en kunstijs reed en door fiets en ijstraining veel van huis was ik niet in staat om de vogels voldoende te observeren. Dit resulteerde tot uitval van de bruine pop en een wildkleurpop. De jonge mannen waren in tegenstelling tot de oude kweekman enorm fel en pikten de poppen de schedels in. Waarschijnlijk door een groot aanbod van levend en zachtvoer en door elkaar op te hitsen, zang, leidde dit tot het doden van de poppen. Ik heb in 1987 uit de splitmannen een drietal bruine poppen gekweekt en een split man uit de phaeopop en twee splimannen uit de pastelpop. In het najaar zijn de mussen verhuist naar drietal kwekers, in Oosterwolde, Hengelo Overijssel en Amsterdam. In 1988 zijn bij twee van de driekwekers jonge mutant mussen geboren.

Mussen zijn echte graaneters. Een goede zaadmengeling is 5 kg. witzaad, 2 kg. parkietenzaden, 0,5 kg witte perilla en 0,5 kg gebroken haver.

In de rusttijd wordt er geen gebroken haver aan de mengeling toegevoegd. Het eivoer/opfokvoer dat ik gebruik voor de jongen is zuiver eivoer. Het bestaat uit 30 gram beschuitmeel, een voedingssupplement en 1 hard gekookt kippenei. Dit wordt aangevuld met meelwormen, bufflowormen en pinkies. In de rustperiode worden geen insecten gevoerd.

Veel huismus kwekers, kweken met meerdere koppels in één vlucht. Bij een man worden drie poppen geplaatst. Als de vlucht ruim is, bijvoorbeeld 4 meter lang en 1,5 meter diep kunnen bij een drietal mannen en achttal poppen geplaatst worden.

Omdat muskaten erg agressief kunnen zijn, niet alleen de poppen worden achtervolgd maar ook de jongen kunnen na het uitvliegen als concurrent worden gezien, kunnen enkele dakpannen schuin op de grond tegen de achterwand en aantal kunstkerstbomen als schuil/uitwijkplaats dienen.

Mussen nemen graag een zandbad en het plaatsen van bijvoorbeeld de onderbak van een hamsterkooi met speelzand is een must.

Ondanks dat de mus een sterke vogel is is hij in zijn eerste levensjaar erg gevoelig voor cocidiose en hopziekte bij mussen komt veel voor.

De standaardmus:

Huisumus (*passer d. domesticus*)

De huismus behoort tot de sub-familie Passerinae, een tak van de grote familie Ploceidae. Ondersoorten

P.d. domesticus: Verspreidingsgebied; Europa, Noord-Azië, Noord- en Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Australië. De naam is huismus.

P.d. italiae: Verspreidingsgebied; Zuid-Frankrijk, Italië, en Kreta. Italiaanse mus. Heeft een kastanjebruine schedel in plaats van de grauwgrijze. Is ook iets kleiner.

P.d. hispaniolensis: Verspreidingsgebied; Spanje, dwaalgast Zuid-Frankrijk en Corsica, Griekenland en de Balkan en Tenerife. Spaanse mus. Heeft een kastanjebruine schedel, als de Italiaanse mus, uitgebreider zwart aan keel en krop, zwarte strepen in de flank en op mantel en rugdek.

P.d. tingitanus: Verspreidingsgebied; Noord-Afrika.

P.d. biblicus: Verspreidingsgebied; Klein-Azië, Zuid-Arabië, Iran en de Kaukasus.

P.d. hufufae: Oost-Arabië.

P.d. niloticus: Verspreidingsgebied; Noordoost-Afrika.

P.d. rufidorsalis: Verspreidingsgebied; Soedan.

P.d. indicus: Verspreidingsgebied; Zuid-Afghanistan, Pakistan, India, Birma en Bangladesh.

P.d. hyrcanus: Verspreidingsgebied; Transcasoia en Noord-Iran.
P.d. bactrianus: Verspreidingsgebied; Zuid Centraal-Azië.
P.d. parkini: Verspreidingsgebied; Himalaya-gebergte.
P.d. hufufae: Verspreidingsgebied; Arabië.
P.d. transcaspicus: Verspreidingsgebied; Kaukasus, India en Iran

Erfelijkheid en veerstructuur

De bevedering van de huismus is nog niet op wetenschappelijke manier onderzocht, zodat niet per veer(veld) gezegd kan worden welke pigmenten zich daarin bevinden. Gelet op de verschijningsvormen van de mutanten kan met zekerheid worden gesteld dat de huismus in zijn bevedering zwart- en bruin eumelanine, roodbruin phaeomelanine en geel carotenoïde heeft. Bij de huismus is een negental primaire mutaties bekend. De laatste jaren is het houden en tentoonstellen van Europese cultuurvogels in een stroomversnelling gekomen en vele bijzondere kleurslagen die tot voorheen voor onmogelijk zijn gehouden verschenen op de tentoonstellingen. Daarnaast zijn veel van deze, voor de meeste tot dan toe volkomen onbekende, kleurslagen uit het buitenland geïmporteerd.

Deze mutaties zijn: bruin, agaat, ino, geslachtgebonden pastel, opaal, zwartborst, phaeo, eumo autosomaal isabel, Voor de vererving en de werking van deze mutaties wordt verwezen naar de algemene mutatie standaard.

Formaat:

De huismus moet een forse indruk maken en moet 15 cm lang zijn, gemeten tussen de punt van de snavel en het uiteinde van de staart

Model: Robuust, waarbij de onderlinge lichaamsverhoudingen niet storend op elkaar mogen inwerken. Van opzij gezien moet de borst-buik lijn vanaf de keel tot aan de onderstaartdekveren een regelmatig gebogen lijn vormen. Van voor gezien dient de borst vol en rond te zijn. Het achterlichaam mag niet de indruk wekken uitgezakt te zijn. De rug moet vanaf de kop tot aan de punt van de staart een bijna rechte lijn vormen. De kop moet een regelmatig gebogen lijnen vormen, met het oog centraal ten opzichte van de schedel. De schedel is iets afgeplat.

Houding:

De huismus dient rustig op stok te zitten. Ondanks de wat "gedrukte" houding dient het lichaam los van de stok te blijven. De vleugels dienen strak langs de romp gedragen worden, waarbij de vleugelpunten sluiten op de stuit.

Conditie:

Een goede conditie is een eerste vereiste.

Poten: De poten moeten recht en stevig zijn, zonder verruwingen of vergroeiingen. De tenen dienen op een natuurlijke wijze stevig om de stok te klemmen, waarvan drie tenen naar voren en één naar achteren, met aan elke teen een iets gekromde nagel.

Snavel: Spits, onder- en bovensnavel moeten goed op elkaar sluiten en onbeschadigd zijn.

Ringmaat: 3,1 mm.

Bevedering: Een onbeschadigd verenpak dient strak en aaneengesloten gedragen te worden. Bij een "ongetrainde" huismus zullen vooral de vleugel- en staartpenen beschadigd zijn.

Tekeningpatroon

De tekening onderdelen van de Mus zijn:

- Voorhoofdband, deze mist de pop.

- Wenkbrauw bij de man en de wenkbrauwstreep bij de pop.
- Teugelstreep, deze mist de pop.
- Kinvlek, deze mist de pop.
- Lengtestrepen op de mantel, deze zijn bij de pop wat breder van vorm.
- Omzoming van de mantel en alle vleugelveren.
- Vleugelband, gevormd door de toppen van de middelste vleugeldekveren.
- Vleugelband, gevormd door de toppen van de kleine vleugeldekveren.
- Omzoming van de buitenvlaggen van de staartpennen.
- Onderstaarttekening, die een V-vorm toont.

Paul Oude Elferink

Geraadpleegde literatuur

Elseviers Broedvogelgids

Speciaal uitgave S.E.C.

Thieme's vogelatlas De Europese broedvogels

Diverse publicaties S.O.V.O.N.

Broedvogel atlas 1979 en 2002

Standaard N.B.v.V.

Paul Oude Elferink

Geraadpleegde literatuur

Elseviers Broedvogelgids

Speciaal uitgave S.E.C.

Thieme's vogelatlas De Europese broedvogels

Diverse publicaties S.O.V.O.N.

Broedvogel atlas 1979 en 2002